

Τόλιος, Γ., Κρίση, «απεχθές» χρέος
και αθέτηση πληρωμών, εκδόσεις Τόπος, 2011

Μέσα στη σημερινή συγκυρία που συνθέτουν η βαθιά κρίση του παγκόσμιου καπιταλισμού, η υπερχρέωση της χώρας μας και η επιβολή μιας δυσβάστακτης «Μνημονιακής» λιτότητας, το νέο βιβλίο του Γ. Τόλιου έρχεται να φωτίσει ορισμένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι εργαζόμενοι και η χώρα. Ο συγγραφέας είναι, επομένως, αξιόπιστος για τη νέα του αυτή, και άκρως επίκαιρη, ερευνητική συμβολή.

Η εν λόγω μονογραφία, που απαρτίζεται από έξι κεφάλαια, ξεκινά με μια συνοπτική ανατομία της σημερινής κρίσης του καπιταλισμού για να εστιάσει ειδικότερα στη συνέχεια στην κρίση της ευρωζώνης και του ευρώ, επικεντρώνοντας ιδιαίτερα στην επιδεινούμενη κρίση και το πρόβλημα υπερχρέωσης της Ελλάδας. Το μεγαλύτερο μέρος της μελέτης ασχολείται με την εννοιολογική αποσαφήνιση του λεγόμενου «επαχθούς» ή «απεχθούς» χρέους και με τα διαφορετικά «σενάρια» αντιμετώπισης του αυξανόμενου χρέους της χώρας. Υποστηρίζεται η πρόταση στάσης πληρωμών και η σύσταση Επιτροπής Λογιστικού Ελέγχου (ΕΛΕ) για τον κοινωνικό έλεγχο του δη-

μόσιου χρέους της χώρας, τη διαγραφή του παράνομου ή «επαχθούς» τμήματός του και τη δραστική αναδιαπραγμάτευση των όρων αποπληρωμής του υπολοίπου. Η πρόταση αυτή συναρτάται σε μεγάλο βαθμό με μια ευρύτερη διαδικασία προοδευτικών κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων. Μέσα από μια διερεύνηση της σχετικής διεθνούς εμπειρίας, αναδεικνύονται τα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης πρότασης, ενώ αναπτύσσεται μια επιχειρηματολογία σε σχέση με τα προβλήματα που ενδεχόμενα δημιουργούνται ή τις οικονομικές και πολιτικές επιφυλάξεις που ενδεχόμενα εγείρονται απέναντι σε μια τέτοια πρόταση. Ο συγγραφέας χειρίζεται το θέμα του με επάρκεια, και με τρόπο προσιτό σε κάθε αναγνώστη, ενώ παραθέτει ένα πλήθος στοιχείων και βιβλιογραφικών πηγών για να τεκμηριώσει τις απόψεις του σε διάφορα ζητήματα και να φωτίσει τις σχετικές οικονομικές και πολιτικές διαδικασίες ή εξελίξεις.

Για να έλθουμε τώρα σε ένα σύντομο ουσιαστικό σχολιασμό του βιβλίου, και πριν διατυπώσουμε κάποιες κριτικές παρατηρήσεις για το βιβλίο και την πρόταση για ένα κοινωνικό έλεγχο (ΕΛΕ) του δη-

μόσιου χρέους, είναι σκόπιμο να τονίσουμε, καταρχάς, ότι είναι πολλά εκείνα τα σημεία στα οποία θα πρέπει κανείς να συμφωνήσει με το συγγραφέα του βιβλίου. Σε ό,τι αφορά το «Μνημόνιο» και την πολιτική που έχει επιβληθεί στη χώρα από την τρόικα, θα πρέπει να συμφωνήσουμε με το συγγραφέα ότι, «Παρότι η προώθησή του γίνεται στο όνομα της αποτροπής της χρεοκοπίας της χώρας, η συνέχιση της εφαρμογής του με τις αλληπάλληλες επικαιροποιήσεις του οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στη χρεοκοπία, δηλαδή στην αδυναμία πληρωμής των τοκοχρεολυσίων του δημόσιου χρέους και κατά συνέπεια στην ‘αθέτηση’ ή παύση πληρωμών (default)» (σελ. 55). Σημειώνεται επίσης σωστά ότι, «η πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης όχι μόνο δεν αποτελεί μονόδρομο, αλλά κυριαρχείται ... από επιλογές που κύριο στόχο έχουν την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των πιστωτών, αντί των συμφερόντων της μεγάλης πλειοψηφίας του ελληνικού λαού» (σελ. 91). Επισημαίνεται ειδικότερα ότι «Η πολιτική της ‘ελεγχόμενης πτώχευσης’ σημαίνει συντεταγμένη πτώχευση-δήμευση των εργαζομένων και της δημόσιας περιουσίας» (σελ. 25), ενώ «Η λεγόμενη ‘αξιοποίηση’ [της δημόσιας περιουσίας] με τη σύναψη συμβάσεων παραχώρησης θα γίνει αντί ‘πινακίου φακής’ και δεν πρόκειται να φέρει ουσιαστικά έσοδα στο δημόσιο, ούτε να συμβάλει στη μείωση του χρέους, ούτε πολύ περισσότερο στη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας» (σελ. 59). Τεκμηριώνεται επαρκώς (σελ. 73, 94) ότι η διαχρονική ραγδαία διόγκωση των δαπανών εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους (τοκοχρεολύσια) οδηγεί σε έναν βρόγχο για την ελληνική οικονομία και σε έναν

«φαύλο κύκλο» υπερχρέωσης και ύφεσης.

Θα μπορούσε επίσης κανείς να συμφωνήσει με το συγγραφέα ότι, ακόμα και μέσα στα όρια του υπάρχοντος συστήματος, υπήρχαν ή υπάρχουν εναλλακτικές και περισσότερο φιλολαϊκές λύσεις, σε σχέση με την πολιτική που ακολουθείται από την κυβέρνηση και επιβάλλεται από την τρόικα (σελ. 76-77). Οι πολικές βέβαια αυτές είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν θα μπορούσαν να δώσουν ουσιαστική λύση στην κρίση του καπιταλισμού.

Σε σχέση με τη σύσταση ΕΛΕ, ο συγγραφέας επισημαίνει ότι «Ο έλεγχος του χρέους αποτελεί εργαλείο κινητοποίησης και ταυτόχρονα φορέα ελπίδας» (σελ. 85), αλλά αναγνωρίζει ότι, «Ταυτόχρονα αναδεικνύονται τα όριά της ως λαϊκο-δημοκρατικού αιτήματος, που μόνο αν συνδεθεί με ριζικότερους μετασχηματισμούς και την αλλαγή του χαρακτήρα της πολιτικής εξουσίας μπορεί να λειτουργήσει όχι μόνο αμυντικά αλλά και προωθητικά» (σελ. 91). Υπογραμμίζεται επίσης η σημασία της πρότασης αυτής για την «αποδόμηση των προπαγανδιστικών στερεοτύπων κυβέρνησης και ‘τρόικας’ που καλλιεργούν τα ιδιωτικά και κρατικά ‘μέσα μαζικής ενημέρωσης’» (σελ. 132).

Ας σημειωθεί τέλος ότι, αν και ο συγγραφέας επισημαίνει εύστοχα τις επώδυνες επιπτώσεις της χώρας από την ένταξη στην ΕΟΚ [Ε.Ε.] και ότι οι μεταρρυθμίσεις και οι ασκούμενες πολιτικές στο πλαίσιο της Ε.Ε. αποπνέουν έναν έντονο ολοκληρωτισμό (σελ. 23, 25, 49, 61-62), μένει ουσιαστικά, όπως θα δούμε και παρακάτω, παγιδευμένος μέσα σ’ αυτό το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο.

Οι κριτικές τώρα παρατηρήσεις μου για

το βιβλίο και οι επιφυλάξεις που θα μπορούσε να έχει κανείς για την πρόταση σύστασης ΕΛΕ για το δημόσιο χρέος αφορούν συνοπτικά: κάποιες μεθοδολογικές αδυναμίες (υποκατανάλωση, αντι-νεοφιλελευθερισμός, σχέση αφηρημένου/συγκριμένου), το ζήτημα που αφορά τη μεταρρύθμιση ή ρήξη με την Ε.Ε., τη διαλεκτική σχέση μεταρρύθμισης/επανάστασης, τη σχέση εθνικού/διεθνικού, και το ζήτημα αν η υπέρβαση της κρίσης και του προβλήματος της υπερχρέωσης της χώρας επιδιώκεται με στόχο τη διασφάλιση των προϋποθέσεων μιας βιώσιμης ανάπτυξης του καπιταλιστικού συστήματος, ή αν υπάρχει ανάγκη άμεσων αντι-συστημικών αλλαγών.

Αξίζει ειδικότερα να επισημάνουμε ότι, σε αρκετά σημεία του βιβλίου (σελ. 49, 51-52, 97, 117-18, 127-29, 132), γίνεται λόγος για την ανάγκη διεξόδου από την κρίση (χρέους;) με στόχο μια προοδευτική διακυβέρνηση και ριζοσπαστικές αλλαγές με ανοικτό ορίζοντα στο σοσιαλισμό, αλλά σε πολλές περιπτώσεις θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι πρόκειται για μεταρρυθμίσεις μέσα στα όρια ή εύκολα ενσωματώσιμες στο σύστημα. Και ενώ ο συγγραφέας φαίνεται να τάσσεται υπέρ της αποδέσμευσης της χώρας από την ευρωζώνη (και το ευρώ), εντούτοις υπερασπίζεται την ανάγκη μιας δημοκρατικής (προοδευτικής) μεταρρύθμισης της Ε.Ε. (σελ. 26, 51, 124-25).

Ο συγγραφέας, όπως και το σύνολο της παραδοσιακής (και όχι μόνο) Αριστεράς, υπερτονίζει την ανισόμερη ανάπτυξη του καπιταλισμού και τις διαφορές κέντρου και περιφέρειας για να δώσει μια απόλυτη προτεραιότητα στις κοινωνικές αλλαγές σε εθνικό επίπεδο, ενώ υποβαθμίζει την ανά-

γκη μιας κοινής διεθνικής δράσης και μιας επαναστατικής διαδικασίας υπέρβασης του καπιταλισμού σε διεθνές (παγκόσμιο) επίπεδο (σελ. 108, 123-24, 133, 136). Εκτιμά ότι, «έχοντας ως αφηρητά την πάλη σε εθνικό επίπεδο και επιδιώκοντας συντονισμό σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις νικηφόρας έκβασης για ριζοσπαστικές αλλαγές σε μία ή περισσότερες χώρες και συνολικά στην Ε.Ε.» (σελ. 124). Η άποψη αυτή, όμως, δεν υποβαθμίζει μόνο τη σχετική θέση του Μαξ, αλλά αγνοεί και τις δραστικές αλλαγές στην ανάπτυξη του σύγχρονου καπιταλισμού.

Με τον υπερ-τονισμό του ζητήματος της υπερχρέωσης της χώρας (σελ. 120-21, 125, 127-28) και με μια μονομερή ενδεχόμενα προσήλωση σε μια διαδικασία κοινωνικού ελέγχου του χρέους (ΕΛΕ), μετατοπίζεται ή μετατίθεται ιστορικά η επίγουσα ανάγκη μιας επαναστατικής υπέρβασης του καπιταλισμού. Βέβαια, το πρόβλημα του χρέους και η βάρβαρη πολιτική κυβέρνησης και τρούικας είναι ένα άμεσο και πιεστικό πρόβλημα, και κανείς δεν θα έπρεπε να έχει αντίρρηση για την ανάγκη, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, κοινωνικού ελέγχου του δημόσιου χρέους. Αλλά το άμεσο δεν θα πρέπει να λειτουργεί σε βάρος του στρατηγικού, και οι επιφυλάξεις που μπορεί εύλογα να έχει κανείς αφορούν τη συγκεκριμένη σχέση μιας τέτοιας διαδικασίας ελέγχου (ή ΕΛΕ) με τους αστικούς θεσμούς και το κράτος, ή ακόμα πιο κρίσιμα με ένα αναγκαίο κοινωνικό κίνημα που θα θέτει σε κίνηση την επαναστατική διαδικασία υπέρβασης του καπιταλισμού. Δεδομένου ότι σήμερα ο καπιταλισμός αντιμετωπίζει τη βαθύτερη κοινωνικο-οικολογική κρίση από την εποχή της ιστορικής του

επικράτησης, το στρατηγικό καθήκον ενός τέτοιου κινήματος αποτελεί άμεση προτεραιότητα.

Παρά τις κριτικές παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν παραπάνω και τις όποιες επιφυλάξεις σχετικά με την πρόταση σύστασης ΕΛΕ του δημόσιου χρέους, θα πρέ-

πει και πάλι να τονίσουμε ότι το βιβλίο αυτό αποτελεί μια πολύτιμη συμβολή στην ανάπτυξη του κοινωνικού κινήματος για την αντιμετώπιση των πιο βασικών κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών ζητημάτων που αντιμετωπίζουμε σήμερα.

Γ. Λιοδάκης

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΑ ΚΕΡΔΗ

ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜΕΝΟΣ ΑΓΡΟΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ